

накопичено позитивний досвід реалізації принципів інклюзії. До прикладу, в рамках проекту Харківської обласної фундації «Громадська Альтернатива» у 2019 р. було створено 9 аудіогідів для музеїв Харківщини. Послухати цікаву екскурсію за допомогою мобільного додатку можуть відвідувачі такж у трьох музеях області: Харківському художньому музеї, Національному музеї ім. Г. Сковороди та Пархомівському художньому музеї. За тифлометодикою створено аудіогіди українською, англійською, німецькою та французькою мовами, що значно розширює контингент відвідувачів і презентує інклюзивність у туристичній сфері [7]. Таких прикладів є чимало в різних регіонах України.

Такими чином, взаємодія музейного працівника із відвідувачами в умовах інклюзивного музею, надання музейних послуг будуть ефективною за умови формування у працівників інклюзивної компетентності; створення у музейному закладі фізичної, інформаційної, комунікативної, сенсорної доступності; реалізація принципів універсального дизайну; безпечного перебування та пересування; здійснення асистентського супроводу відвідувачів із складними порушеннями здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. №2 (77). С. 356–365.
2. Проект Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/bezbaryernist.pdf>.
3. Кравченко Р., Рудик Г. Доступність музеїв для людей з інтелектуальними порушеннями : методичні рекомендації. Київ, 2020. 76 с.
4. Розумне пристосування. Внесення модифікацій та коректив до будівель та робочих приміщень. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/analytics/rozumne-prystosuvannya-vnesennya-modyfikatsij-ta-korektyv-do-budivel-ta-robochih-prymishhen/>.
5. Виртосу І. Доступ до культури: найцікавіші музеї, адаптовані для незрячих дітей. URL: <https://nus.org.ua/articles/dostup-do-kultury-najtsikavishi-muzeyi-adaptovani-dlya-nezryachyh-ditej/>
6. Український культурний фонд: Інклюзія в музеї. URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f0471c758b18a01e657bee3>
7. Ясеновська М., Зіненко О. Кращі практики інклюзії. URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/inclusiOn_booklet_pantone-2_QR.pdf

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ РЕСУРСНОЇ КІМНАТИ
У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

*Хоміцька Анна Богданівна,
студентка II-го року навчання хіміко-біологічного факультету,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: khomitska@chem-bio.com.ua*

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що кількість дітей, які потребують корекційного супроводу, значно зростає. Для того, щоб зробити навчання дітей з особливими освітніми потребами максимально доступним, виникає потреба у функціонування на базі закладу освіти ресурсної кімнати. Ресурсна кімната – це додатковий інструмент для адаптації фізичного та психологічного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами, що дозволяє емоційно розвантажити дитину, зняти нервові збудження, активізувати мозкову діяльність, знизити рівень тривожності та займатися зі спеціалістом в індивідуальному порядку.

Ресурсна кімната в закладі освіти – це спеціально організоване приміщення для розвитку дитини та гармонізації її психоемоційного стану [1, с. 87]. Вона дозволяє поєднувати, в залежності від потреб і можливостей учнів, інклюзивну освіту та індивідуальне навчання. Ресурсні кімнати доцільно робити в закладах освіти з метою результативного навчання дітей, які потребують індивідуального підходу та усуненні труднощів у навчанні та соціалізації дитини.

Умовно ресурсну кімнату можна поділити на зони: навчальну, ігрову або зону відпочинку, куток сенсорної розрядки [1, с. 87].

Навчальна зона містить робоче місце вчителя та індивідуальне місце учня. Якщо це учень з особливими освітніми потребами, то місце має бути облаштоване до вимоги нормативних актів робочої зони такої дитини. Якщо потрібно, також організують зону асистента, яка не повинна складати дискомфорт для решти учасників навчального процесу. Навчальні парти повинні бути регульованими і підлаштовуватись індивідуально під кожного учня. Це має вагомий вплив на збереження опорно-рухової системи та створює умови для правильного формування скелета і м'язової системи. Освітлення також відіграє важливу роль у сприйнятті навчального матеріалу і впливає на психоемоційний стан учня. Використання освітлювального інструментарію повинне бути безпечним і профілактичним для учнів. Застосовуючи мультимедійне та інтерактивне обладнання у роботі з учнями, можна зробити заняття не тільки яскравим, а й ефективним та продуктивним. Навчальний процес з використанням інформаційних технологій поживає навчальний процес, розвиває логіку та мислення, підвищує зацікавленість і мотивацію.

Ігрова зона або зона відпочинку в молодшому шкільному віці є однією з важливих ланок для збереження психологічного здоров'я. По можливості, за умови достатньої наявності простору, її можна поділити на декілька центрів діяльності: пізнавальний, художньо-творчий, ігровий. Пізнавальний центр діяльності створюється для релаксації, переходу від навчальної до ігрової ролі, що є важливим у молодшому шкільному віці. Для організації та наповнення такого простору зручно і практично використовувати спеціальні стелажі з цікавою літературою, пазлами, настільними іграми, іграми на логіку і розвиток мислення, мольберти підлогові з магнітною дошкою. Художньо-творчий центр діяльності доцільно наповнити настільними або настінними мольбертами та магнітними дошками, наборами для творчості, водяними розмальовками, наборами для моделювання і гравірування. Усі ці засоби знімають психоемоційне навантаження після навчального процесу і мають арт-терапевтичний ефект. Ігровий центр діяльності – важливий простір ресурсної кімнати, у якому варто також передбачити: умови для пісочної терапії, сухий басейн з підсвіткою та кульками, пуфи різних форм та кольорів, спеціальні тренажери.

Куток сенсорної розрядки бажано облаштувати в окремій кімнаті або ж утворити зонуванням в рамках існуючого приміщення. Ця територія може використовуватись двоюко: для стабілізації психологічного стану учнів, для консультаційної і корекційної роботи психолога [2].

У закладі з інклюзивним навчанням влаштовується ресурсна кімната площею до 60 м², що мобільними меблями поділяється на дві зони: навчальну та побутово-практичну (кухня та їдальня) з відповідним обладнанням. В умовах реконструкції площу ресурсної кімнати допускається приймати не менше ніж 36 м² [6, с. 25].

При організації ресурсної кімнати слід звернути увагу на такі аспекти:

1) *предметно-просторове планування*: кімната має бути достатньо просторою та незахарашеною зайвими предметами; слід уникати предметів, які можуть спричинити травмування [1, с. 88]. Для ефективного функціонування ресурсної кімнати необхідне таке обладнання:

І. Обладнання загального корекційного призначення: комп'ютерне обладнання; мультимедійне обладнання; демонстраційне обладнання.

II. Комп'ютерні програми: для осіб з тяжкими порушеннями мовлення; для осіб з порушенням опорно-рухового апарату; для осіб з інтелектуальними порушеннями; для глухих осіб та осіб зі зниженим слухом; для осіб із сенсорними порушеннями.

III. Засоби корекції ігрової діяльності осіб з особливими освітніми потребами різного віку та з різними порушеннями психофізичного розвитку: дидактичні матеріали для розвитку ігрової діяльності.

IV. Обладнання для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату та осіб зі складною структурою порушення: меблі спеціального призначення.

V. Корекційні засоби навчання для осіб з тяжкими порушеннями мовлення, з порушенням опорно-рухового апарату та осіб з інтелектуальними порушеннями, в тому числі з розладами аутистичного спектра: моделі площинні, об'ємні, муляжі; засоби для сенсомоторної інтеграції, корекції когнітивної сфери; моделі площинні друковані; моделі звукові та інтерактивні.

VI. Обладнання для забезпечення корекції мовленнєвої сфери осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі з тяжкими порушеннями мовлення: індивідуального призначення для логопедичної роботи (в тому числі для осіб з порушеннями слуху); обладнання та інструменти для розвитку мовленнєвої сфери.

VII. Корекційні засоби навчання для осіб із сенсорними порушеннями (зі зниженим слухом та глухих учнів): моделі площинні, об'ємні; обладнання слухового кабінету.

VIII. Обладнання для осіб із сенсорними порушеннями (зі зниженим зором та для сліпих учнів): обладнання колективного та індивідуального призначення; індивідуального користування; електронні пристрої для навчання осіб з порушеннями зору.

IX. Корекційні засоби навчання для осіб сліпих та зі зниженим зором: моделі та макети об'ємні, рельєфно-графічні посібники; моделі площинні, друковані; моделі звукові та інтерактивні; вимірювальні прилади та пристосування (з рельєфними позначками, шкалою, зі звуковою сигналізацією); збільшувальні та освітлювальні прилади; дидактичні та розвивальні ігри; засоби для проведення корекційних занять із соціально-побутового орієнтування; засоби для проведення занять із просторового орієнтування.

X. Обладнання для кабінету психологічної реабілітації: обладнання та прилади.

XI. Обладнання для проведення уроків фізкультури, корекційних занять з лікувальної фізкультури, ритміки (для різних нозологій): обладнання та спортивне знаряддя.

XII. Обладнання для ресурсної кімнати: меблі, технічне обладнання [3].

2) *Освітлення та вентиляція*: приміщення має бути добре освітленим, але мати можливість зміни освітленості кімнати за допомогою сонцезахисних систем (рулонних штор, тощо), важливо продумати освітлення кожного робочого місця; робоче освітлення має бути люмінесцентними лампами, допускається використання світлодіодних ламп, світильників. Розрахункова температура повітря має бути 18 °С в класних приміщеннях загальної середньої школи та 20 °С в приміщеннях початкової школи, приплив свіжого повітря слід передбачати припливно-витяжними установками, допускається подавання свіжого повітря через верхні фрамуги вікон. Важливо передбачити неможливість самостійного відкривання вікон учнями.

3) *Санітарно-гігієнічні умови*: в ресурсній кімнаті, або поруч з нею, має бути розташований умивальник; з ресурсної кімнати має бути швидкий доступ до туалетної кімнати.

4) *Зовнішній шумовий фон*: не бажано, щоб поруч з ресурсною кімнатою знаходилися спортивний зал, кабінет музики або рекреація для початкових класів, це може перешкодити заняттям ресурсного класу, розклад якого періодично може не відповідати розкладу дзвінків всієї школи [1, с. 88].

Виділяють такі основних фактори організації ресурсного класу: запит від сімей, де виховуються діти з особливими освітніми потребами; готовність школи створювати спеціальні освітні умови для дітей з особливими освітніми потребами; наявність фахівців – команди ресурсного класу; наявність приміщення для реалізації проекту [4].

Підготовка спеціалістів має зайняти важливу роль у всьому процесі. Варто провести кілька зустрічей зі спеціалістами та батьками, щоб батьки були обізнані в спектрі послуг та роботи, яка буде проводитися з дітьми в ресурсному класі. Також необхідно провести підготовку інших працівників школи. Діти, які навчаються у ресурсному класі, у будь-якому випадку будуть контактувати з усіма співробітниками школи: з охоронцями, з бібліотекарями, співробітниками їдальні, прибиральниками. На початку роботи ресурсного класу для всього персоналу школи повинен бути проведений короткий інструктаж про те, як поводити себе з учнями, які відвідують ресурсний клас. У процесі роботи з дітьми ці співробітники будуть відігравати важливу роль в навчанні дітей соціально-побутовим навичкам, для них мають стояти, наприклад, наступні завдання: діти мають навчитися вітатися при вході в школу з охоронцем; мають самостійно навчитись купувати або замовляти обід у шкільній їдальні; мають навчитись брати книги і працювати в бібліотеці.

Цим навичкам можна вчити тільки в природних умовах, тому увесь персонал школи повинен мати загальні уявлення про принципи взаємодії з учнями [4].

Ресурсна кімната може використовуватися усіма учасниками освітнього процесу. В разі потреби та за умов наявності необхідних ресурсів (вільних приміщень, коштів для обладнання) в закладі освіти може бути створено більше однієї ресурсної кімнати.

Незамінним інструментом для адаптації дітей до умов навколишнього середовища та розвитку є сенсорна кімната (сенсорний куток) – це спеціально організоване середовище, оснащене обладнанням для стимуляції систем сприйняття: тактильної, слухової, зорової, смакової, нюхової та вестибулярної. Вона стимулює активність дітей з низькою мотивацією до навчання, аутичними або психомоторними розладами і розслаблює дітей з підвищеною агресією, тривожними розладами, гіперактивністю.

Завдяки процедурам стимуляції різних сенсорних систем, можна домогтися таких ефектів: розслаблення – зняття м'язового та емоційного напруження; стимуляція сенсорного сприйняття і рухової активності; розвиток концентрації і управління увагою; підвищення позитивних емоцій шляхом стимулювання психічної і пізнавальної активності; розвиток правої півкулі головного мозку, а значить – творчих здібностей, уяви, інтуїції; корекція і відновлення зорово-моторної координації; корекція та відновлення рецепторної чутливості; корекція психічних станів – зниження агресії та тривожності; профілактика розумової і фізичної перевтоми.

Сенсорні кімнати в закладах дошкільної освіти можуть бути облаштовані світловим пучком для психологічного розвантаження, сенсорними світловими іграшками, інтерактивними панелями з сенсорними датчиками, м'якими пазлами, конструкторами, звуковим обладнанням, безкаркасними меблями тощо [5].

Учні з особливими освітніми потребами не мають залишатися в ресурсній кімнаті чи інших навчальних приміщеннях закладів освіти без нагляду педагогічних працівників. Тому під час освітнього процесу, у випадку потреби, асистент вчителя здійснює супровід дитини до ресурсної кімнати [7].

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2020 році» затверджений розподіл зазначеної субвенції між місцевими бюджетами та визначені особливості використання коштів субвенції у 2020 р. на підтримку осіб з особливими освітніми потребами, а саме: на оплату за проведення корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції, зокрема для учнів інклюзивних класів (груп) закладів загальної середньої освіти [8].

Таким чином, ресурсна кімната – це потужний інструмент, який допомагає зберегти фізичне, психічне та соціальне здоров'я дітей. Це можливість набувати соціальний досвід, тому що основним завдання інклюзивної освіти для таких дітей є підготовка їх до самостійного дорослого життя. Правильна організація простору ресурсної кімнати та її комплектація якісним обладнанням сприяє ефективним заняттям та забезпечує позитивну

психологічну атмосферу для дітей і педагогічного колективу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні і вдосконаленні ресурсних кімнат .

Список використаних джерел:

1. Нечепорчук А. Новий освітній простір. Бар'єрність : інформаційний посібник. 2019. 151 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/NOP_Bezbaryernist.pdf (дата звернення: 02.03.2021 р.).
2. Калінчук А. Б. Ресурсна кімната – крок для пізнання себе і гармонізації свого «я». URL: <https://inkluzia.com.ua/resursna-kimnata-krok-dlya-piznannya-sebe-i-garmonizatsiyi-svogo-ya/> (дата звернення: 02.03.2021 р.).
3. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квіт. 2018 р. № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18?lang=ru#Text> (дата звернення: 02.03.2021 р.).
4. Ресурсна кімната: Що таке ресурсна кімната та ресурсний клас? URL: <https://vemakids.com.ua/ua/article/resursna-kimnata-na-bazi-zagalnoosvitnih-navchalnyh-zakladiv> (дата звернення: 03.03.2021 р.).
5. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 25 черв. 2020 р. № 1/9-348. URL: <https://pedpresa.com.ua/202620-rekomendatsiyi-mon-shhodo-stvorenniya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovishha.html> (дата звернення: 02.03.2021).
6. Будинки і споруди: Державні будівельні норми В.2.2-3:2018. URL: [http://kbu.org.ua/assets/app/documents/53\(1\).1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%92.2.2-3-2018%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%98%20%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%98.pdf](http://kbu.org.ua/assets/app/documents/53(1).1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%92.2.2-3-2018%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%98%20%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%98.pdf) (дата звернення: 02.03.2021 р.).
7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України від 31.08.2020 № 1/9-495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-495729-20#Text> (дата звернення: 03.03.2021).
8. Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2020 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лют. 2020 р. № 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2021).

**ПРИНЦИП РІВНОСТІ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

*Чеканова Наталія Богданівна,
заступник директора з наукової роботи,
Тернопільський обласний краєзнавчий музей
E-mail: chekanova.nataliya@gmail.com*

Останніми роками в нашій країні термін «інклюзія» набуває все більшого поширення. Це процес реального включення будь-якої людини та забезпечення можливостей рівноправно брати участь у суспільному житті. І важливо, щоб сучасний музей ставав майданчиком, де можна отримати досвід спілкування у просторі поваги до людського розмаїття. Уперше проблему соціальної музейної інклюзії порушив у своїх працях британський дослідник, викладач кафедри музеєзнавства Лестерського університету Річард